

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย*

Creative Tourism Model Based on Cultural Capital Tai Dam Case Study Ban Na Pa Nard, Loei Province

สุนกฤต ปัทธรรส และเกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ
Thanakrit Pattarathorn and Kriangsak Soisuwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Loei Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: mapoon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ การพัฒนาและประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ประเด็นสนทนากับการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนไทดำ คือ ประชาชนที่อาศัยในบ้านนาป่าหนาดมีเชื้อสายไทดำ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านนาป่าหนาด ที่สามารถถ่ายทอดด้านวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของคนไทดำ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทชุมชนบ้านนาป่าหนาดเป็นชาวไทดำ มีการรักษาวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของตน มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและยังคงมีวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่ก็มี การปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน ทุนทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ เอกลักษณ์ และวิถีชีวิตของคนไทดำ
2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้จากการพัฒนา ประกอบด้วย การพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้หลักเกณฑ์ 10 ประการ การนำกิจกรรมที่ได้รับการเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวได้ลงมือทำกิจกรรม การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง

*ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 10 กันยายน 2565

3. การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$) การนำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ / การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) การพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่จำเป็นต้องมี / การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และความเหมาะสมด้านการค้นหาทุนทางวัฒนธรรม มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: รูปแบบ; ทุนทางวัฒนธรรม; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research was aimed to study the community context and spatial cultural capital to develop and evaluate the creative tourism model based on cultural capital toward a case study of Tai Dam of Ban Na Pa Nard, Loei Province. Mixed-method research methodology was implemented and the qualitative data was collected using focus group discussions through interviews and small group discussions. The quantitative data was collected with questionnaires to evaluate the appropriateness, and the data was analyzed by Content Analysis, Mean, and Standard deviation.

The results revealed that:

1. For the context of Ban Na Pa Nard community, the villagers are Tai Dam people who maintain their distinctive, hold on the belief about ancestors, and still have the same way of life which has been modified to fit well with today's society. Their outstanding cultural capital included the traditions, rituals, beliefs, identity, and the way of life of Tai Dam people. The target group which are related to the Tai Dam community: (1) people living in Ban Na Pa Nad and are of Tai Dam descent and is related to tourism in Ban Na Pa Nad with a body of knowledge that can be transmitted in culture The life of the Tai Dam people Recognized by the villagers of paddy fields and experts involved in creative tourism.
2. The creative tourism model was developed by beginning with considering the cultural capital according to the basic criteria that creative tourism activities need creative design based on 10 Criteria for developing creative tourism activities, applying the activities selected for tourists to try doing, and assessing the tourists' satisfaction in order to take suggestions for the improvement.

3. According to the appropriateness of the model evaluated by 9 qualified specialists, the overall appropriateness was at the highest level ($\bar{x} = 4.53$). The implementation of creative tourism activities designed for tourists to do / tourist satisfaction was evaluated the highest, and at the most appropriate ($\bar{x} = 4.67$), followed by consideration of cultural capital based on prerequisite criteria / design of cultural capital-based creative tourism activities, as the second highest, which was the most appropriate ($\bar{x} = 4.60$), and the appropriateness of cultural capital search, the third highest, which was the most appropriate ($\bar{x} = 4.22$).

Keywords: Model; Cultural Capital; Creative Tourism

1. บทนำ

สถานการณ์เศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน มีสถานการณ์ชะลอตัว เป็นผลจากการเกิดสถานการณ์โรคโควิด-19 ขยายตัวไปทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อการเติบโตเศรษฐกิจโลกและประเทศไทย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การปิดสถานที่ต่างๆ ทำให้เกิดการหยุดชะงักในกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ได้แก่ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นห่วงโซ่ธุรกิจที่มีหลายธุรกิจ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในวงกว้าง รายได้หลักมาจากนักท่องเที่ยว เมื่อการเดินทางถูกควบคุม ส่งผลให้รายได้ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องหยุดชะงัก ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจไทยมีอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวช่วยพยุงระบบเศรษฐกิจ โดยรายได้จากการท่องเที่ยวของชาวไทยและต่างชาติในช่วงครึ่งแรกของปี 2562 มีบทบาทสำคัญถึง 17% ของ GDP (World bank, 2019) การทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจะขับเคลื่อนต่อไปได้หนึ่งนั้น คือ การส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กลับมา

มีบทบาทสำคัญเช่นเดิม พบว่า จุดหมายของการท่องเที่ยวของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่วัย 18-30 ปี ต้องการเรียนรู้ความดั้งเดิม (Indigenously) หรือความเป็นของแท้ (Authenticity) ของชุมชนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายของการเดินทางคือ ประเทศไทย (Topdeck Travel, 2016)

จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติโอบล้อมด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ภูมิประเทศ สดสวยงดงาม มีศิลปวัฒนธรรมประเพณี ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางด้านภาษา จากความโดดเด่นด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมของจังหวัดเลย ทำให้ กรม. มีมติเห็นชอบประกาศให้จังหวัดเลยเป็นพื้นที่พิเศษเลย เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2554 จากการผสมผสานของกลุ่มคนต่างๆ ที่อพยพมาอาศัยในจังหวัดเลย ทำให้จังหวัดเลยมีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) ชนเผ่าไทยดั้งเดิมหรือไทยน้อย และ 2) ชนเชื้อสายไท มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชนพื้นเมืองเลย โดยตั้งถิ่นฐานปะปนกัน มี 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มไทดำ 2) ไทพวน และ 3)

ชาวไทยได้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเลยที่มีความแตกต่างกันเป็นสิ่งที่ล้ำค่า แต่ด้วยการเวลาที่เปลี่ยนไป ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ที่ถือเป็นอัตลักษณ์บ่งบอกความเป็นตัวตนของจังหวัดเลยยังไม่มีมีการถ่ายทอดอย่างจริงจังให้กับชนรุ่นหลังในปัจจุบันให้ชัดเจนไว้ซึ่งความยั่งยืนแห่งวัฒนธรรมตัวตน ด้วยจังหวัดเลยเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมากในแต่ละปี การท่องเที่ยวจึงมีส่วนในการพัฒนาจังหวัดเลยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดการกระจายรายได้ คงสภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มีความงดงาม และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม การท่องเที่ยวจึงเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถถ่ายทอด รักษาวัฒนธรรมของจังหวัดเลยได้เป็นอย่างดี แต่ด้วยผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเลยหยุดชะงักลง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของคนในชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมตัวของการท่องเที่ยวรอบใหม่ของจังหวัดเลย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์โรคโควิด-19 มีการจัดระเบียบนักท่องเที่ยวให้มีการเว้นระยะห่างเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่มีเน้นนักท่องเที่ยวจำนวนมากรวมตัวกันในที่เดียวกัน การท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันคือ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีฐานของทุนทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง และสอดคล้องกับมาตรการการป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้พื้นที่ไทดำ บ้านนาป่าหนาด เป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากชนชาติพันธุ์ไทดำ บ้านนาป่าหนาด มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี มีภาษาเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น คือ ภาษาไทดำ มีเอกลักษณ์การแต่งกายของตนเอง มีประเพณี พิธีกรรมต่างๆ การดำรงชีวิตประจำวันยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทดำบ้านนาป่าหนาด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ

บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม ศึกษาบริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม ในประเด็นบริบทชุมชนวิถีชีวิตประจำวันที่มีความเหมาะสม เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม กรณีศึกษา ไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาในพื้นที่บ้านนาป่าหนาด หมู่ 4 และบ้านนาป่าหนาดหมู่ 12 ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนไทดำ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในบ้านนาป่าหนาด และมีเชื้อสายไทดำ และมีความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านนาป่าหนาด โดยมีองค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดด้านวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของคนไทดำ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านนาป่าหนาด จำนวน 24 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน โดยใช้ระยะเวลาวิจัยระหว่างปี 2562-2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่บ้านนาป่าหนาด โดยใช้ประเด็นการ

สนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ที่มีคำสำคัญ (Key words) ประกอบด้วย ประเด็นวิถีชีวิตชุมชนในปัจจุบัน การท่องเที่ยวของไทดำ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบัน ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของไทย

ประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย ด้วยแบบสอบถามที่มุ่งประเมินระดับความเหมาะสมของรูปแบบ ประเด็นการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ศึกษา ด้านการนำทุนทางวัฒนธรรมที่ได้จากการค้นหา มาพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมี 4 ประการ ด้านออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของทุนทางด้านกรนำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบ เป็นกิจกรรมสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวและลงมือทำกิจกรรม (Activities Operate) ตามลำดับขั้นตอนที่ออกแบบไว้ละด้านการประเมินความพึงพอใจนักท่องเที่ยว (Activities Evaluate) ที่ผ่านการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.0 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient method) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1951, pp. 297-334) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ .995 วิเคราะห์ข้อมูลจากความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) กำหนด

ระดับคะแนนและการแปลความหมายคะแนนจาก
คะแนนเฉลี่ย โดยใช้สูตรคำนวณความกว้างของ

อันตรภาคชั้น (Interval Scale) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์
และคณะ, 2549) ได้ค่าความกว้างที่ 0.80

ตารางที่ 1 การแปลความหมายการประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณี
ศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

ระดับคะแนน	ระดับความเหมาะสม	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
5	มากที่สุด	4.21-5.00	มากที่สุด
4	มาก	3.41-4.20	มาก
3	ปานกลาง	2.61-3.40	ปานกลาง
2	น้อย	1.81-2.60	น้อย
1	น้อยที่สุด	1.00-1.80	น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 3 ขั้นตอน ดังนี้
1) วิเคราะห์บริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม
เชิงพื้นที่ 2) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ
บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย 3) ประเมินรูปแบบ
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม
กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล
ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดที่ได้จากการ
ทบทวนงานวิจัย หนังสือ เอกสาร ข้อมูลจากการ
สัมภาษณ์และบันทึกจากการสนทนากลุ่มนำข้อมูล
ที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เนื้อหาที่ได้รับ
จากการสัมภาษณ์ ทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละ
ส่วนเข้าด้วยกันเพื่อหาข้อสรุป (proposition)
ทั้งในภาพรวมและส่วนย่อยของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น
โดยสรุปประเด็นสำคัญหลังจากได้ข้อสรุปแล้ว
นำข้อมูลสรุปนั้นกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่าน

เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันความถูกต้องหรือ
ปรับข้อมูลให้ถูกต้องตรงตามสภาพการณ์จริง
ก่อนสร้างข้อสรุปในครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์
ข้อมูลจากค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
บนฐานทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนา
ป่าหนาด จังหวัดเลย มีผลการศึกษาดังนี้

1. บริบทชุมชน บ้านนาป่าหนาด ตำบล
เขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ถือเป็น
หมู่บ้านที่มีประชากรเป็นเชื้อสาย “ไทดำ” หมู่บ้าน
เดียวในจังหวัดเลยเป็นชาวไทดำกลุ่มหนึ่งที่ได้
อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย และมาตั้งถิ่นฐานอาศัย
อยู่ที่บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย เมื่อปี พ.ศ. 2460
เนื่องจากพื้นที่มีป่าไม้ ที่อุดมสมบูรณ์ตอนแรก
เรียกว่า บ้านนาป่าดิว ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า
“บ้านนาป่าหนาด” เพราะบริเวณนี้มีต้นหนาดมากมาย

มีการแบ่งการปกครองเป็นสองหมู่บ้านคือ หมู่ที่ 4 (คุ้มใต้) และหมู่ที่ 12 (คุ้มเหนือ) (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2562)

สภาพทั่วไปของบ้านนาป่าหนาดพื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ราบลุ่มขนาดกว้าง มีภูเขี้ยวและภูหวดเรียงรายล้อมพื้นที่ทางทิศเหนือและทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านนาป่าหนาด ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่สูง การตั้งของหมู่บ้านไทดำจะตั้งเรียงกันเป็นแถวยาวไปตามถนนภายในหมู่บ้าน ขนาดถนนในชุมชนมีขนาดความกว้าง 6 เมตร ไม่มีทางเดินเท้า หรือการวางแนวท่อระบายน้ำ มีการให้บริการไฟฟ้าและประปาครอบคลุมพื้นที่บ้านนาป่าหนาด การประกอบอาชีพของชาวไทดำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาล เช่น การทำนา การปลูกข้าวโพด การทำสวนกาแฟ การทำสวนโกโก้ การทำสวนยางพารา การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกสมุนไพร และมีการนำผลผลิตทางการเกษตรบางส่วนมาแปรรูป บางส่วนประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ กบ กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น บางส่วนยังมีการประกอบอาชีพด้านหัตถกรรมภูมิปัญญา เช่น การจักสาน การทอผ้าสำหรับลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของไทดำบ้านนาป่าหนาด ได้แก่ ผ้าทอลายนางหาญ และบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้าง รับราชการ ชาวบ้านนาป่าหนาดบางกลุ่มที่มีการประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาป่าหนาด ชาวไทดำมีความเชื่อเรื่อง “แกน” และผีบรรพบุรุษจะปกป้องคุ้มครองให้ตนและสมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยความสุขสวัสดิ์ เจริญรุ่งเรือง

แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ จำเป็นต้องมีการเช่นไหว้ บวงสรวงด้วยเครื่องบูชาต่างๆ ผีบรรพบุรุษของชาวไทดำมีหอเจ้าบ้าน 4 หลัง ได้แก่ 1) เจ้าอนุเวียงจันทร์ 2) เจ้าไทดำ 3) เจ้าภูแก้ว และ 4) เจ้าภูหวด ชาวไทดำบ้านนาป่าหนาดยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ อาหาร และเครื่องแต่งกายไว้ได้ สถานภาพทางสังคมของชาวไทดำบ้านนาป่าหนาด มีการสืบทอดเชื้อสายตามตระกูลฝ่ายชาย หรือที่เรียกว่า “สิง” มี 5 ตระกูล ได้แก่ 1) สิงลอคำ 2) สิงล่อ 3) สิงวี 4) สิงก้า และ 5) สิงกว้าง (เพชรตะบอง ไพศุณย์, 2563) วิถีชีวิตของชาวไทดำในปัจจุบัน ยังคงดำเนินไปด้วยความเรียบง่าย ในตอนเช้าผู้หญิงไทดำจะทำอาหารโดยการหุงข้าวและทำกับข้าว ส่วนผู้ชายจะออกจากบ้านไปทำงาน การประกอบอาชีพหลักของผู้ชายไทดำ ได้แก่ การทำเกษตรกรรม ส่วนผู้หญิงไทดำจะดูแลงานบ้าน หาอาหารเพื่อเตรียมอาหารมื้อเย็น อาหารของชาวไทดำส่วนมากเป็นประเภทผักต่างๆ ที่หาได้ทั่วไปในหมู่บ้าน ความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทดำ เอกลักษณ์ของไทดำ บ้านนาป่าหนาด ที่แสดงความเป็นไทดำคือ ภาษาไทดำ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และการแต่งกายในชีวิตประจำวัน ชาวไทดำแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายทอสีดำหรือสีกรมท่า การละเล่นของชาวไทดำยังคงมีการละเล่นในงานเลี้ยงผีบ้าน ได้แก่ 1) การโยนมะกอนลอดบ่วง 2) การเล่นแซปาง 3) การเล่นขี้แจ้แจ้ หรือไม้โถกเถก 4) การเล่นขี้กาโป๊ะ หรือเดินกะลา 5) การเล่นยู้สาว คล้ายการชักคะเย่อ 6) การเล่นละหวาย คือ การชักคะเย่อ และ 7) การเล่นมะแล้แป้น (เพชรตะบอง ไพศุณย์,

การสัมภาษณ์, พฤษภาคม 2564)

บริบทการท่องเที่ยวบ้านนาป่าหนาด มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงวัฒนธรรม ผ่านการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำบ้านนาป่าหนาด เมื่อปี พ.ศ. 2539 ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านนาป่าหนาดมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางของชาวไทดำ และอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาดให้ยังคงอยู่สืบไป (โสภา คุ่มคำ, การสัมภาษณ์, พฤษภาคม 2564) จากสถิติพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาในปี พ.ศ. 2560-2562 มีจำนวนเฉลี่ยประมาณวันละ 400-500 คน และในปี พ.ศ. 2563 ศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำบ้านนาป่าหนาดปิดการท่องเที่ยวเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 แต่ยังมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนประมาณ 1,000 คน และปี พ.ศ. 2564 มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวประมาณ 3,000 คน (ละออง ขาวนา, การสัมภาษณ์, พฤษภาคม 2564) มีการทำการท่องเที่ยวเป็นการนำวัฒนธรรมของไทดำมาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว มีการต้อนรับด้วยการแสดงการเต้นแซ่ปาง นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเต้น มีการจัดเตรียมอุปกรณ์การเล่นของชาวไทดำสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น มะกอนสำหรับโยน เป็นต้น มีการเตรียมชุดไทดำสำหรับนักท่องเที่ยวได้ใส่เพื่อถ่ายรูปเป็นที่ระลึก การเดินชมบ้านที่จำลองรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านไทดำในอดีตให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม มีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ เช่น การทำดอกไม้ไทดำ

จากการเก็บข้อมูลพบปัญหาด้านการจัดการที่ของไทดำบ้านนาป่าหนาดในเรื่องของ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ได้แคลงมือทำ นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงวิถีชีวิตไทดำอย่างลึกซึ้ง การทำท่องเที่ยวบ้านนาป่าหนาดยังมีการแยกทำการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มชุมชนยังไม่เข้าใจการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงยังไม่มีร่วมกันทำท่องเที่ยว จากสถานการณ์โควิด-19 มาตรการของรัฐทำให้บ้านนาป่าหนาดต้องปิดการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนต้องขาดรายได้จากการทำการท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวยังเป็นนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มซึ่งต้องมีการจัดการตามมาตรการ DMHTT ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายให้ความเห็นว่า

“แม้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวจะมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่เป็นการแบ่งกลุ่มจัดการการท่องเที่ยวที่แยกกัน ทำให้ภาพรวมของการท่องเที่ยวยังไม่เป็นเอกภาพเดียวกัน” (สนทนากลุ่มย่อย, การสัมภาษณ์, พฤษภาคม, 2564)

“การท่องเที่ยวในปัจจุบัน เป็นการทำการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นรายได้มากกว่าการสร้างความรู้ภูมิใจในวัฒนธรรมไทดำ” (สนทนากลุ่มย่อย, การสัมภาษณ์, พฤษภาคม, 2564)

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนไทดำบ้านนาป่าหนาดมี 4 ประเด็น คือ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในชุมชน มีการสร้างบ้านเรือนไปตามแนวถนนสายหลักของหมู่บ้าน มีการวางแผนผังของหมู่บ้านเป็นรูปตารางสี่เหลี่ยมทำให้โครงสร้างการคมนาคมและการขนส่งภายในชุมชนมีความสะดวก เข้าถึงได้ง่าย 2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ มีร้านอาหารท้องถิ่นรองรับคนในชุมชน เป็นอาหาร

ตามสิ่งหรือประเภทเส้น ถนนไปยังบ้านนาป่าหนาด มีทางเข้าหลักได้ 3 เส้นทาง มีความกว้าง 6 เมตร 2 ช่องทางจราจร รถยนต์สามารถสวนกันได้ มีป้ายบอกทางเข้าบ้านนาป่าหนาด แต่มีขนาดเล็ก ไม่เป็นที่สะดุดตา มีศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำบ้านนาป่าหนาด เป็นแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูลด้านวัฒนธรรม การแสดงทางวัฒนธรรมของไทดำ มีสินค้าที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทดำ สถานที่จอดรถมีไม่พอเพียง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจะต้องจอดรถยนต์ไว้ที่ริมถนน 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมงานสังคม งานบุญประเพณีหรืองานจิตอาสา และ 4) การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย เทศบาลตำบลเขาแก้วสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเลยและสำนักงานพื้นที่พิเศษเลย

2. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนทางวัฒนธรรมไทดำ ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทดำ และ วิถีชีวิตของชาวไทดำในปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณี การเกิดการอยู่กำหรือการอยู่ไฟ พิธีแต่งงาน ประเพณีการตาย พิธีเสนเรือน การเลี้ยงดูบุตร ความเชื่อของคนไทดำ ความเป็นเอกลักษณ์ การละเล่นของชาวไทดำ ลักษณะบ้านเรือนแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตของชาวไทดำ

ในปัจจุบัน ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย ดังนี้

2.1 การค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ศึกษา (Cultural Capital) เป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ทักษะ ภูมิปัญญา ศิลปะ หัตถกรรม การแต่งกาย อาหาร การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตที่ยังยึดถือปฏิบัติในปัจจุบัน โดยการศึกษาจากเอกสาร ลงพื้นที่สัมภาษณ์ และการสำรวจ ทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่

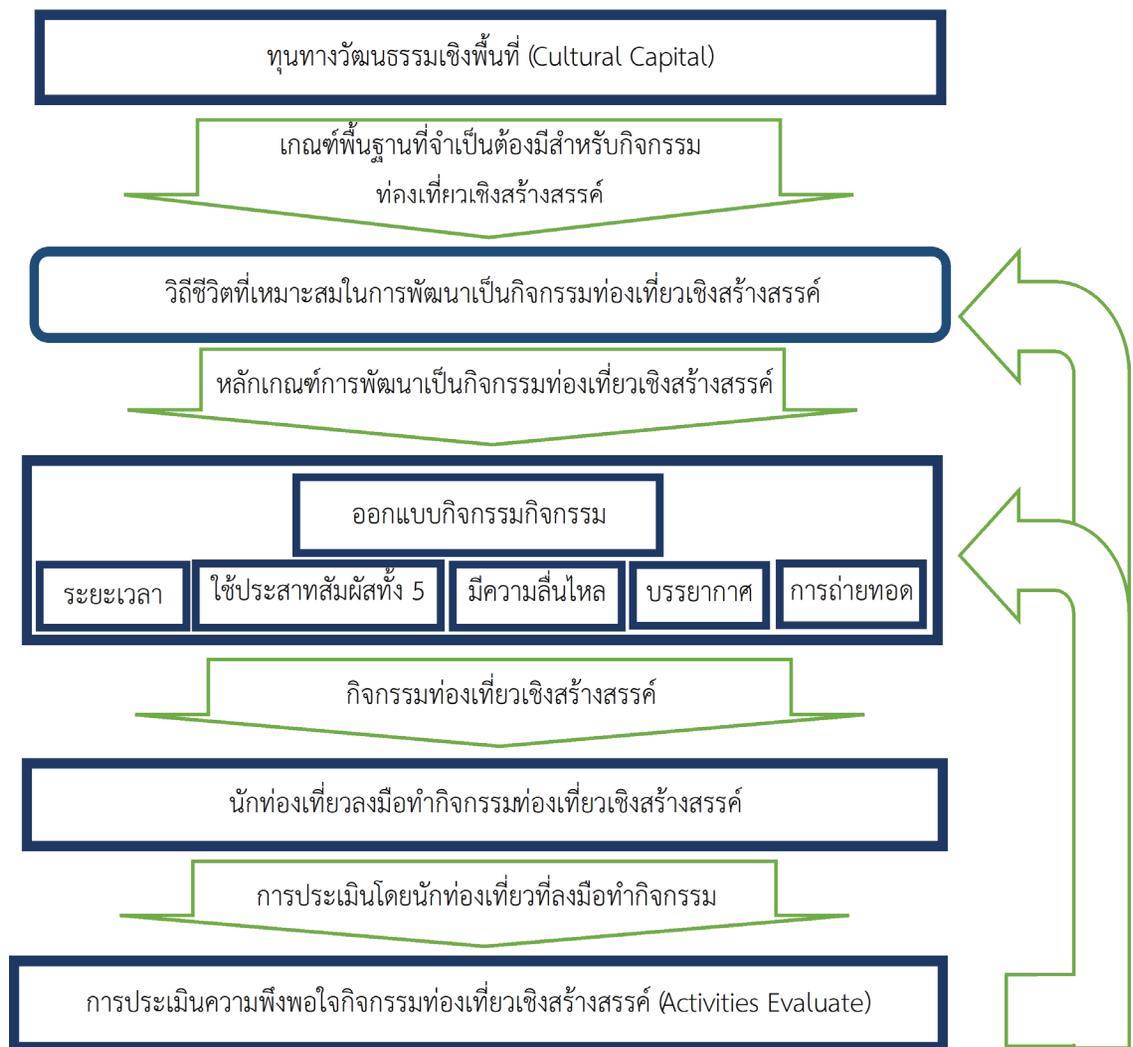
2.2 นำทุนทางวัฒนธรรมที่ได้จากการค้นหา มาพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมี 4 ประการ ได้แก่ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างผลประโยชน์ให้ชุมชน คำนึงถึงสุขภาพ ความปลอดภัย และไม่ทารุณสัตว์

2.3 ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ (Activities Design) โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยนำหลักเกณฑ์ 10 ประการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการพิจารณาวิถีชีวิตไทดำ ได้แก่ กิจกรรมมีฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น มีประชาชนเล่าเรื่อง นักท่องเที่ยวได้มีการลงมือทำ สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีการจัดสถานที่ที่เหมาะสม กิจกรรมมีความลื่นไหลต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวสามารถพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานตัวเอง กิจกรรมมีศักยภาพในการสร้างความแตกต่าง และมีการสื่อสารกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์

นำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบ เป็นกิจกรรมสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวและลงมือทำกิจกรรม (Activities Operate) ตามลำดับขั้นตอนที่ออกแบบไว้ และการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Activities

Evaluate) ในเรื่องรูปแบบกิจกรรมที่ได้ลงมือทำ มีความน่าสนใจ สร้างต้นตอระหว่างการลงมือทำการต้อนรับ สถานที่จัด เรื่องราวที่น่าสนใจ ระยะเวลาขั้นตอนกิจกรรม เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้ดีถูกใจนักท่องเที่ยวต่อไป

ภาพที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

3. การประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย หลังจากได้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม กรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลยแล้ว เพื่อเป็นการยืนยันรูปแบบ ผู้วิจัยนำรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณายืนยันความเหมาะสมจำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย 1) นายโสภณ สุวรรณรัตน์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเลย 2) ดร.ชวิทย์ มิตรชอบ รองผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) ดร.ชุมพล มุสิกานนท์ รองผู้อำนวยการองค์การบริหารการ

พัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4) นางสาววรรณวิภา ภาณุมาต ผู้อำนวยการสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชนองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5) นางสาวธนวัน กาศีผู้อำนวยการสำนักงาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเลย 6) นางสาวจุฑามาส กุศลรัตน์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย 7) นายสัญญา ไมตรีสวัสดิ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย 8) นายณัฐพล เหลืองวงศ์ไพศาล ประธานหอการค้าจังหวัดเลย 9) ว่าที่ ร.ต.กฤษณ์ชาญ ภูฎ์ กุศลชชหิรัญ นายกสมาคม ธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดเลย

ตารางที่ 2 การประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย

ประเด็นความเหมาะสม	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปรผล
1. การค้นหาทุนทางวัฒนธรรม	4.22	.441	เหมาะสมมากที่สุด
2. การพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่จำเป็นต้องมี	4.56	.527	เหมาะสมมากที่สุด
3. การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม	4.56	.527	เหมาะสมมากที่สุด
4. การนำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ	4.67	.500	เหมาะสมมากที่สุด
5. การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	4.67	.500	เหมาะสมมากที่สุด
ความเหมาะสมโดยรวม	4.53	.505	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน เห็นว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย มีความเหมาะสมโดยรวมมาก

ที่สุด ($\bar{x} = 4.53$) โดยเห็นว่าการนำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ / การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) ความการพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่จำเป็นต้องมี / การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และความเหมาะสมด้านการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) นายโสภณ สุวรรณรัตน์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ในกรณีระหว่างการทำกิจกรรมหากมีฝนตก ควรมีการเตรียมการป้องกันการเปียกฝนให้นักท่องเที่ยวและมีรายละเอียดอธิบายความหมายของแต่ละกิจกรรม 2) ดร.ชุมพล มุสิกานนท์ รองผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรมีการสื่อสารกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นที่รู้จัก และนักท่องเที่ยวเกิดความสนใจอยากมาลงมือทำกิจกรรม 3) นายสัญญา ไมตรีสวัสดิ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย เสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรจัดทำ “คู่มือการทำกิจกรรม” และ 4) นายณัฐพล เหลืองวงศ์ไพศาล ประธานหอการค้าจังหวัดเลย เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรเพิ่มความหลากหลายในการกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวลงมือทำ

5. อภิปรายผลการวิจัย

หมู่บ้านที่มีประชากรเป็นเชื้อสาย “ไทดำ” หมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลย มาตั้งถิ่นฐาน เมื่อปี พ.ศ.2460 มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำ บ้านนาป่าหนาดเมื่อปี พ.ศ.2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางของชาวไทดำ และอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาดให้ยังคงอยู่สืบไป มีการทำการท่องเที่ยวเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีการบ้านจำลองที่สร้างขึ้นตามรูปแบบของชาวไทดำในอดีต มีการสาธิตวิธีการทอผ้าทอมือแบบโบราณที่สืบทอดกันมา มีการการเล่นพื้นเมือง เช่น โยนมะกอน เป็นต้น สภาพทั่วไปของบ้านนาป่าหนาดพื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ การตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้านไทดำจะตั้งเรียงกันเป็นแถวยาวไปตามถนนภายในหมู่บ้าน มีการให้บริการไฟฟ้าและประปาครอบคลุมพื้นที่บ้านนาป่าหนาด การประกอบอาชีพของชาวไทดำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาล บางกลุ่มที่มีการประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาป่าหนาด ชาวไทดำมีความเชื่อเรื่อง “แกน” และผีบรรพบุรุษสถานภาพทางสังคมของชาวไทดำบ้านนาป่าหนาดมีการสืบทอดเชื้อสายตามตระกูลฝ่ายชาย หรือที่เรียกว่า “สิง” มี 5 ตระกูล ได้แก่ สิงล่อคำ สิงล่อสิงวี สิงก้า และสิงกว้าง (เพชรตะบอง ไพศุณย์, 2563) วิถีชีวิตของชาวไทดำในปัจจุบัน ยังคงดำเนินไปด้วยความเรียบง่าย ในตอนเช้าผู้หญิงไทดำจะดูแลหาอาหาร ส่วนผู้ชายจะออกจากบ้านไปทำงาน โดยอาหารของชาวไทดำส่วนมากเป็น

ประเภทฝึกต่างๆ ที่หาได้ทั่วไปในหมู่บ้านความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทดำคือ ภาษาไทดำ และการแต่งกาย การละเล่นของชาวไทดำยังคงมีการละเล่นในงานเลี้ยงผีบ้าน ได้แก่ การโยนมะกอน ลอดบ่วง การเล่นแซปาง การเล่นขี้แจ้แจ๊ะ หรือไม้โลกแตก การเล่นขี้กาโป๊ะ หรือ เดินกะลา การเล่นยู้สาว คล้ายการชักกะเย่อ การเล่นละหวายคือ การชักกะเย่อ และการเล่นมะแล้แป้น

ทุนทางวัฒนธรรมไทดำที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมของไทดำ ได้แก่ ประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ ความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทดำ และวิถีชีวิตของชาวไทดำ ในปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีการเกิด การอยู่กำหรือการอยู่ไฟ พิธีแต่งงาน ประเพณีการตาย พิธีเสนเรือน การเลี้ยงดูบุตร ความเชื่อของคนไทดำ ความเป็นเอกลักษณ์การละเล่นของชาวไทดำ ลักษณะบ้านเรือนแบบดั้งเดิมวิถีชีวิตของชาวไทดำ ในปัจจุบัน

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนไทดำบ้านนาป่าหนาดมี 4 ประเด็น คือ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในชุมชน 2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมงานสังคม งานบุญประเพณี หรืองานจิตอาสา 4) การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมกรณีศึกษา ไทดำ บ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย จากการวิเคราะห์

ข้อมูลบริบทชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม และบริบทการท่องเที่ยว บ้านนาป่าหนาด ดังนี้ 1) การค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ศึกษา (Cultural Capital) 2) นำทุนทางวัฒนธรรมที่ได้จากการค้นหา มาพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมี 4 ประการ 3) ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ (Activities Design) โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยนำหลักเกณฑ์ 10 ประการในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการพิจารณาวิถีชีวิตไทดำ 4) นำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบเป็นกิจกรรมสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวและลงมือทำกิจกรรม (Activities Operate) 5) การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Activities Evaluate) เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้ถูกใจนักท่องเที่ยวต่อไป

วิถีชีวิตไทดำบ้านนาป่าหนาดในปัจจุบันมีการปรับตัวตามสภาพสังคมในปัจจุบัน คนหันไปสนใจวัฒนธรรมนอกชุมชนมากขึ้นเพราะมีความน่าสนใจมากกว่าวิถีชีวิตประจำวันที่คุ้นเคย ทำให้ไม่เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตประจำวัน ดังนั้นการนำวิถีชีวิตไทดำมาออกแบบเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้คนในเห็นคุณค่าวิถีชีวิตไทดำมากขึ้น เพราะคนในชุมชนได้มีโอกาสนำเสนอวิถีชีวิตประจำวันให้กับนักท่องเที่ยว มีการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันสร้างความสนุกสนาน ความประทับใจ

กับนักท่องเที่ยวได้รู้ถึงวิถีชีวิตไทดำ ทำให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าวิถีชีวิตไทดำ เกิดความหวงแหนร่วมกันฟื้นฟู และรักษาความเป็นชาติพันธุ์ไทดำ สอดคล้องกับสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2556) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเน้นความผูกพันของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชน มีความสนใจที่จะเรียนรู้และมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในพื้นที่ท่องเที่ยว ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และจะทำให้เกิดการจดจำ และมีความประทับใจในพื้นที่ของการท่องเที่ยว รวมทั้งสอดคล้องกับ Ohridska-Olson & Ivanov (2010) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะให้ความสำคัญกับประสบการณ์การท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เป็นการท่องเที่ยวเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชนได้อย่างแท้จริง และคนในชุมชนสามารถรับผลประโยชน์ร่วมกันจากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับระพีพัฒน์ เกษโกศล (2557) กล่าวว่า การท่องเที่ยวในชุมชนเกาะศาลเจ้าทำให้คนในชุมชนมีความตื่นตัวและภาคภูมิใจในวัฒนธรรม วิถีชุมชน และมีรายได้จากการจัดการการท่องเที่ยว สามารถลดความขัดแย้งของการทำท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มต่างๆ ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนที่เชื่อมโยงทุกกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่บ้านนาป่าหนาดเข้าด้วยกัน

การเชื่อมโยงกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชนด้วยการออกแบบเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตไทดำได้อย่างแท้จริง ด้วยการนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้านรวมทั้งชมวิถีชีวิตและบรรยากาศของบ้านนาป่าหนาด มีการกำหนดจุดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การทอผ้าเป็นต้น มีจุดชมการแสดงวัฒนธรรมร่วมกิจกรรมการเล่น โดยเส้นทางการท่องเที่ยวได้มีการออกแบบให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ 4 จุด ดังนี้

จุดที่ 1 ศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำ บ้านนาป่าหนาด เป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว และทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การเขียนหนังสือไทดำ

จุดที่ 2 เฮือนอ้ายเอ้ม (กลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านไทดำ(ฟื้นฟู)) เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตการทอผ้า และชมผ้าลายนางหาญ รวมทั้งทำได้ทดลองกิจกรรมทำมะกอน (ขนาดย่อส่วน) เพื่อเป็นของที่ระลึกเฮือนอ้ายเอ้ม

จุดที่ 3 กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาป่าหนาด หมู่ 12 เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตการทอผ้าฝ้าย และทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์การทำอาหารไทดำ “ไก่อบจู้บผักไทดำ”

จุดที่ 4 บ้านพิพิธภัณฑท์ไทดำ เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวได้ชมการแสดงการเล่นของไทดำ และร่วมเล่นกับคนไทดำ เช่น การเต้นแซปาง รวมทั้งการเยี่ยมชมบ้านทรงไทดำ รวมทั้งเสื้อผ้าและของใช้ต่างๆ ในอดีต

ภาพที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บ้านนาป่าหนาด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีชีวิต ให้เป็นการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดเลย

1.2 หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งการจัดทำป้ายบอกเส้นทางให้มีความชัดเจน รวมทั้งออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์ของหมู่บ้านให้มีความเป็นอัตลักษณ์

1.3 หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการให้ความรู้แก่ชุมชน ในเรื่องคุณค่าการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวระดับชุมชน ข้อมูลทางด้านวิชาการ วิธีการนำเสนอข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในรูปแบบที่น่าสนใจ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.4 หน่วยงานรัฐส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ให้มีความยั่งยืน เช่น จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดกิจกรรมให้มีการสร้างสรรค์บนฐานของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อเยาวชนได้มีการสืบค้นวิถีชีวิตของตน และได้มีพูดคุยการแลกเปลี่ยนฟังเรื่องเล่าจากผู้แก่ผู้เฒ่าในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

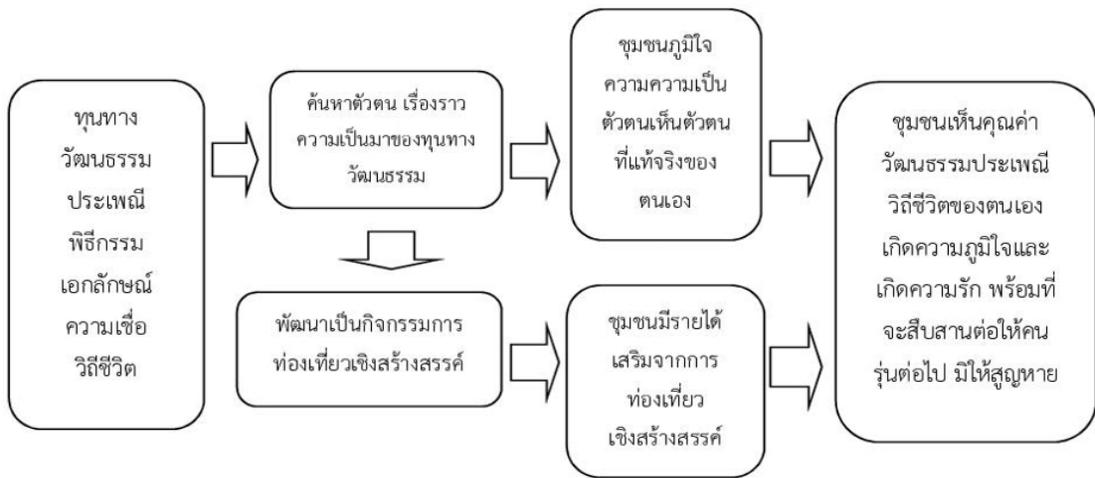
ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดเลย โดยศึกษาบนวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่จังหวัดเลย เพื่อให้จังหวัดเลยเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนในจังหวัดเลย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนเป็นการสร้างความตระหนักของผู้คนในชุมชนให้เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองเคยชินทุกวัน เป็นการนำสิ่งที่ชุมชนคุ้นเคยมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์เพื่อนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความเป็นตัวตนเกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมีและมีการถ่ายทอดคุณค่าสู่คนรุ่นต่อไปยังเป็นการรักษาวิถีชีวิตชุมชนไม่ให้สูญหาย และในอีกด้านหนึ่งเป็นการทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอีกทาง

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

เพชรตะบอง ไพศุณย์. (2563). *ประวัติไทดำ บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. เลย: ม.ป.พ.

ระพีพัฒน์ เกษโกศล. (2557). *การจัดการท่องเที่ยววิถีถิ่น ชุมชนเกาะศาลเจ้าและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2549). *การวิจัยการตลาด*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย. (2556). *องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม*. เข้าถึงได้จาก https://www.mculture.go.th/loei/ewt_news.php?nid=110&filename=index

- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). *การท่องเที่ยว (Tourism) และนักท่องเที่ยว (Tourist): ความหมายและความสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
- _____. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2562). *คู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: บัคพลัส พับลิชชิง.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Ohridska-Olson, R., & Ivanov, S. (2010). *Creative Tourism Business Model and its Application in Bulgaria*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/228257477_Creative_Tourism_Business_Model_and_its_Application_in_Bulgaria
- Topdeck Travel. (2016). *Are Millennial Travel Trends Shifting in 2016?*. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/lealane/2016/01/15/are-millennial-travel-trends-shifting-in-2016-youll-be-surprised/?sh=6cd5736536a8>
- World Bank. (2019). *Annual Report, The World Bank Annual Report 2019: Ending Poverty, Investing in Opportunity*. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32333>

